

העולם הזה

ספר באנגליה ובישראל - סרט בצרפת - יצירת הסופר בן-גוריון

תעלולי האהבה של ישראל בפאריס

זה קורה במשפחות הטובות ביותר: ספר

אירסולה, צעירה גרמניה, אותה הכיר ב־אמבטיה והקשורה לצנחן באלגיר.

הוא עצמו אינו מוצא שום דבר מיוחד בעובדה שהוא ישראלי והיא גרמניה, שום דבר שיפרידם או שיקשר אותם במיוחד. אך חברו מסביר לו את פשר ההתקשרות החזקה לגרמניה:

„בוא אני אני לך מה מוצא חן בעיניך אצל הצהובה הזאת! לא שהיא חתיכה, או שהיא יפה, או שהיא שכבה אתך, לא זה! מה שמוצא חן בעיניך אצלה, זה שהיא גרמניה! אתה שומע אותי גרמניה! ושאלו היסט נתן לך את ההזדמנות לדפוק גרמניה! ... יש לך הנאה מזה שאתה יכול לזרז נג נאצית קטנה זהו זהו וספורים על אהבה ועל מצבי רוח ועוד כזה מין זבל — את זה תמכור לטבתא שלך וזא לי.”

לאנוס אותך ולפנק אותך להכות אותך... הלאה... אין פחד מהריון... אין שים הרגשת חובה ושום חובת התנצלות אתה יכול להירדם תיכף אחרי שאתה מגיע... אוי אני שתוי... אין לך שום תסביכי חוסר־נכרא... נסה עוד היום... בכתך או בכל מקום אחר... שיטה כסוחה... אחויות לתמיד... וכשאתה מאונן בכביעות, אתה מבי טיח לעצמך קור רוח והגיון ברא... וכו'... יודע אני שתיית אבל הגיוני צלול... אוי יודע זאת!! אני יודע זאת!!... היה זה נאום יורם על נבעת הפנתרונים...”

★ ★ ★

אהבה כמו תחתונים

ה נשמע אזרי כפארוזיה על השי דורים המסחריים של הגל־הקל. כאזוני אחרים זה מצלצל כמו פורנוגרפיה. אבל דוקא מלה זו, האחרונה, מזועזעת את ה סופר הצעיר במשקפים הכהים, שהגיע ארצה עם הספר, אחרי שלוש שנות שהותו בפאריס: „אפשר לומר שזו פורנוגרפיה. אני אומר לא! זה משהו שמיליון אנשים ניסו לומר בדרכים תרבותיות לפני ולא הצליחו!”

אבל לפני שמגיעים לסופר, כדאי להתעכב קצת על היצירה. ערוא, בנם היחיד של ה סופר עמואל בן־גוריון והרקדנית דבורה ברטנוב, מילא ברומן הראשון שלו כמעט אחרי כל דרישות סבו הגדול. הסבא דרש „תיאורים עזים, אהבת נשים, שעשועי אצו־ליס, שחוק הוללות, מלחמת בנינים וכל הדברים היפים ההם”, וכל הדברים היפים האלה מופיעים בספר.

זהו סיפור על אהבה, יורם, צעיר תל־אביבי מוכה אהבה לצעירה שנקטפה בסר טן, המטביע את יגונו בפאריס, בקפצו ב־

אלף

הרומן הישראלי־גרמני מגיע אל קיצו, כשיורם נרצח על־ידי הצנחן הצרפתי מאל־גיר ואורסולה מתה משברון לב.

★ ★ ★

לא בנוסח הסטלגים

מ כבי להמתין לביקורות ולשיפוט הקוראים עשתה המתוקה והמוצלחה של ערוא בן־גוריון, מה ששום ספר ישראלי אחר, להוציא אולי את ספרה של יעל דיין, לא זכה לו. הוא הופיע בארץ בעברית ובאנגלית בעת ובעונה אחת. התרגום האנגלי הופיע אותה שעה בלונדון, ובפני עדיא היו תוכניות מסחררות על הסרטה קרובה של יצירתו, עד שמצא לנכון להדפיס על עטיפת הספר את תמונתה של אייבי ניקול־סון, דוגמנית אמריקאית ידועה בפאריס, לה הציע, לדבריו, למלא את התפקיד הנשי הראשי בסרט.

סופרים טובים וותיקים ודאי מתקנאים ב־סתר לבם בצעיר הדינמי, תמהים להרכבו של מתקן ההצלחה, או פוסלים אותו בבזו מתחסד. אולם השאלה היסודית היא אחרת: מה מביא צעיר ישראלי, בן לאחת ממש־פחות האצולה התרבותית של ישראל, לידי כתיבת ספר ממין זה ולפרסומו? שכן תוך כדי קריאה מסתבר, שאין כאן עניין בכחור שהחליט להמשיך את המסורת ה־משפחתית ולהיות סופר ככל מחיר, או ברוף בצע נוסח הסטלגים, שמטרתו היחידה היא רק למכור כמה שיותר. הוא אינו נטול כשרון ואפילו בקטעים שכשרון זה אינו מתבלט, הוא נשמע כנה לפחות.

★ ★ ★

תסריט לזיז דאסין

ל ערוא עצמו, שהוא חברו, חביב וסימפטי בניגוד לחזונו הקדורנית, יש הסבר משלו. אנה סוקולוב — אצלה למד מחול אחרי שסיים את שרותו הצבאי ב־להקת הנחיל — הזמינה אותו אליה, ל־ארצות־הברית. כיוון שלא הצליח לקבל ויזה בארץ, יצא ערוא לפאריס, בתקווה ששם ייקל לו לקבל את האשרה.

שם קרה לו מה שקורה לכל אחד בפאריס. הוא התאהב, נשאר בעיר, הלך ללמד בבית־הספר לפנטומימה של ז'אק ליקוק. ב־מקרה למדו עמו בכתה בתו של ז'ול ז'וק בימי חול) דאסין.

„יצאנו יחד”, מסביר ערוא, „אני מאז ומתמיד רציתי להיות במאי. ספרתי לי דאסין שיש לו רעיון לתסריט. הוא אמר לי שלא אספר מעשיות, אם אני רוצה לכתוב, שאכתוב. ביקש שאתן לו תקציר על ששה עמודים. הלכתי וכתבתי את ה־תסריט. הספר הזה מבוסס על התסריט ש־כתבתי.”

„כשזה היה מוכן, הוא הזמין אותי אייבי למלון. הוא הזמין את מלינה מרקורי, אֶז בתו ועוד שחקנית יהויה. ישבנו יחד יסבי פרחי להם את התסריט. אחר־כך ישבנו כמה שעות ודיברנו על זה. הם הודיעו, אבל התלהבו. או העלה דאסין רעיון, ש־אכתוב ספר מבוסס על התסריט וקישר אותו עם המפיק היווני ניקוס פאפאטקיס.”

עשו בלי אש?

עוד לפני ש־הסרט, שעודא מתכוון להפיק לפי ספרו, נכנס לשלבי ביצוע, מצא שחקנית — אייבי ניקולסון, (למעלה מימין וראה שער) דוגמנית אמריקאית.

עזרת חבר אמריקאי עשיר ממיטה למיטה, מבלי לברור במעמד, גוע ודת, וכמעט שאמרו במין. הוא בולע סמים, משתכר עד לקיא, טובע באורגיות, אך יותר ממה ש־הוא עושה הוא מדבר. הפברסיטית הגדולה שלו אינה מתבטאת במעשים, אלא במה ש־שבות ודבורים, כשכל תורת החיים שלו מסתכמת במשפטים הבאים:

„אהבה זה כמו פריחה על העור, זה עובר מהר.”

„אהבה זה כמו תחתונים ותחתונים צריך להחליף כל פעם... זהו זה.”

בין ההחלפות מוצא יורם על עצמו את

קטעי ספרות אלה. לכאורה לא יכול להיות כל קשר ביניהם. אבל הקשר קיים, והוא הדוק יותר מאשר ניתן לנחש. אם הקטע הראשון אינו אלא פרי עטו של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי (על הפרק — צורך ויכולת בספרותנו היפה ורשה, ה־ר"ס — 1899) מחשובי סופרי ההשכלה, בר הפלור גתא של אחר־העם, שיצירותיו בשונה ה־בני קורת והספרות משמשים עד היום הומר לימודים בבתי־הספר, הרי הקטע השני שיך לנכדו, ערוא בן־גוריון, שזה עתה הצטרף למסורת הספרותית של המשפחה ועושה את מה שהסבא חשב לבלתי־אפשרי, כשהור ציא את רומן הביכורים שלו: המתוקה והמופלאה.

אך כנראה יצטרך ערוא להמתין מעט עד שיכלול את ספרו בתוכנית הלימודים של משרד החינוך, למרות שמבחינת תפיסת ה־עולם שלו אינו רחוק ביותר מסבו. סבא דרש שיגוי כל הערכים, טען שרק שלילת היהדות תאפשר את הגאולה מן הגלות, ניסה לחשוף את היצרים החושניים־שמייים שבאדם היהודי. ערוא בן ה־23, מגודל בלי־רית ומרכיב משקפיים כהים, הניאה וקומתו הכחוושה כטיפוס בוהמי מובהק, עושה בעצם את אותו הדבר. רק במלים אחרות ובסיגנון שונה:

★ ★ ★

הכי כריא לאונן

אני רוצה לגלות לכת את סוד ה־חיים... ידידים רומאים נערות חלפין וסתם זונות מפריז... הקשיבו אליו: ערו סוד החיים? מהו הפתרון האחד והכולל ל־בעיות המנטרות במוחכם?... הטו אלי את תנוכי אזניכם, דגנרטים שכמותכם... „העיקר מהו סוד החיים? מהו סוד החיים... סוד החיים הוא שהכי טוב והכי בריא לאונן... הו הו הו... כן כן לאור נן... זהו סוד החיים... אתם שומעים? זה המפתח למנועל האושר... ומה הם ה־יתרונות? מה הם היתרונות?... קודם כל אתה לבד בחדר, ובכל זאת אתה שוכב עם אשה... כלומר אתה לא תלוי באף אשה... אתה יכול לשכב עם איזו אשה שאתה רוצה וזמנים פעמים שאתה רוצה... לא איך פת לך אם היא מגיעה או לא... אתה עושה אתה במיטה מה שאתה רוצה... מרביץ אתה קודר לה את הגנדים שורם או־תה... הכל מותר — אפילו לתקוע לה מכות רצח... או ההיפך — היא ירוזה

מ אין יקחו רומנים בחיי ישראל? קלט־תר פני הספרות דומה לקלט־תר פני האומה, ותנאי החיים, שאנו בני ישראל תנונים בהם, מונעים את הדרוש לרומנים גדולים, הטהרה והפרישות, ההסתפקות ו־יראת החטא הממלאים חיי היהודי על־פי התלמוד, לא יתנו מקום לתיאורים עזים, לאהבת נשים, לשעשועי אצילים, לשחוק ו־הוללות ולמלחמת הביניים, וכל הדברים ההם אשר אם יסובכו ויטוסככו זה בזה ירבו ביניהם המעקשים והנפתולים אז תיק שר ותסבך יד הסופר האמן את החבל הזה ברוב אונים, ואחר כך יתיר את האגודה לפי חכמת הנפש ותכונת הרוחות.”

★

... אני משתין עליך בקשת. את מצו־סמצימת במבילי לעוד אחת. עוד מסגרת נאה לרחם מהנה. אני מזריע נקבות וזורק אותן בקצב של אף לשעה והעובדה שאת עוד לא בחוץ היא רק בגלל שכבר לא איכי פת לי כלום ושהעובדה שאת די טובה לי צרכי ייצוג מחפה על העובדה שאת מנוסה במיטה כמו שאני מנוסה בלצקת צמיגים אבל אם כבר מדברים על צמיגים אז את כביש לא רע. אני מקווה שעכשיו תפסת הכל — עכשיו את יכולה לעשות מה שאת רוצה. להשאר פה ולמצוץ לי או סתם להית־נרף מן השטח — — — מרחק של שני דורות מפריד בין שני

המשפחה הטובה עדוא בן-גוריון בחברת סבו מצד אמו, השחקן יהושע למקרא ספרו של הנכד. עדוא עמד על דעתו לפרסם את הספר, למרות בקשות אביו לגנוזו.

על תעלולי אהבים

נתתי לה את הספר ואמרתי שעומדים לעי שות בקרוב מזה סרט ושאני מעוניין שהיא תופיע בו. היא אמרה לי: הסרטים היחידים שיש שישיתם, זה רק משום שהבמאים שלהם היו יידיש, אז אנו צריכים להיות יידישים! אמרתי לה.

„ביקשתי שתקרא את הספר. אגמור אותו בלילה. צלצל לי מחר. אמרה לי: למחרת, כשצילצלת, אמרה לי שקראה את הספר והיא חושבת שזה נהדר.“

דוריאן לי קישרה את עדוא עם ידידה, סוכן ספרים ידוע, שהציג אותו הלאה דלי אה והלאה. עדוא התעודד. „זה שאנשים כמו דוריאן לי, שהיתה נשואה כבר חמש פעמים ויש לה המישה ילדים מכל בעל בערך, היתה מסוגלת להתלהב מספר בזה, זאת בשבילי הוכחה טובה מאוד שהצלחתי להגיד דברים, שהיתה דרושה מידה של

ההוליוודית סוזי פארקר. למה פנה דווקא אליה?

„לא ידוע, אצלי מעולם הדברים אינם נעשים עם סיבות.“

אבל היתה סיבה לכך. עדוא פשוט ראה יום אחד בפראנס-טואר את תמונתה של דוריאן לי וזה קרה לו. „פשוט התאהבתי בה. הייתי אז בחופשה בארץ. כתבתי לה מכתב, שאני סופר ישראלי, שרומן שלי עומד להתפרסם בקרוב ושאני מעוניין לתת לה אותו לקריאה. לא היכתי לתשובה. באתי לפאריס, צילצלתי אליה וקבעתי גני שיה למחרת.“

„כאשר נכנסתי למשרדה פנימה, לא ידעתי מה לעשות. לפני עמד יצור אלוהי.“

אולם לעדוא לא היה עדיין בנה אישור שאמנם ספרו הוא בר-ערך. כתיבת הספר ארכה כשנתיים, כשבינתיים הוא לומד פסטי-מימה, מופיע כניצב בסרטים כמו האמת של קלוז ומשמש מורה-דרך לתיירים ב' מרכז אונסקו בפאריס. היה נחוץ לו אישור סופי, מוסמך, שאומנם לא עסק עד כה ב' שטויות.

על חיים ולא סופגניות

א? החליט לפנות אל דוריאן לי פארקר, מנהלת סוכנות דוגמניות ידועה ב' פאריס, שהיא אחותה של כוכבת הקולנוע

נקבות לשעה

אומץ להגיד אותם. אלא שמשום מה לא התלהבו הוצאות הספרים באירופה, שעדוא התדפק על דלתות תיהן, להוציא את הספר לאור. הוצאות ספרים ידועות דחו אותו, אבל בנימוס. ויקי טור גולאנץ, למשל, כתב לו: „אולי אני טומטום, אבל אינני שייך לדור הזה כי נראה.“

עדוא קיבל את הדחיות ברוח טובה. הוא הבין. מה הבין? „לכולם אמרתי שזה ספר, שנכתב מתוך העזה ואינני מוכן להיות מצונזר ונערך. כל אלה שדחו ציינו לשבת, דברים קטנים, אבל חשובים. מצד שני התגבדו לסמלים. למשל לתיאור שתיארת את מגדל אייפל, כאילו היה זונה שופה, הגי צבת בפשיק רגליים. אמרו: לא יכולת למצוא דימוי אחר? אם הייתי כותב כפר על סופגניות, כולם היו מקבלים את זה. אבל מכיוון שאני כותב על החיים — את זה לא מוכנים לקבל. אינני יכול לסביל את סיגנונות הכתיבה של גושפנקא ופתשגי. אלה מלים יפות, אך יחד עמן חייבות לבוא מלים כמו לורג או חשקונים — כי זאת השפה המדוברת.“

הפכרים נפרצו

א כל אפשר לראות את הדברים ים קצת אחרת. אפשר לראות את עדוא כצבר תל-אביבי הגדול במשפחת אמנים יסרי פג לתוכו יחד עם חלב אמו יחס מיוחד לתרבות ואמנות. מצד אחד קיים האב, עמנואל בן-גוריון, סופר והוקר עדין נפש, יליד גרמניה וחניך אוניברסיטת ברלין שכל חייו הוקדשו להוצאת עזבונו אביו הסופר. ומצד שני האם, דבורה ברטנובו, רקדנית ומימיקאית. בתו של השחקן יהושע ברטנובו. זוג ההורים, שניהם סמל אצילות הנפש. בבית נזהרים שלא להשמיע דבר ניבול פה, מקפידים על נימוסים טובים ועל הליכות צנועות. ובאחירה כזו גדל עדוא, בן הידי שמילדות מוטלת עליו המעמסה להוכיח את עצמו ראוי למשפחה היוצרת יחד עם המעצורים לביטוי חפשי של עצמו כילד וכנער. את נטל ההוכחה הוא נושא בכבוד. בן 17 הוא מתרגם כבר מחזות לפי הזמנת האהל, וכעבור זמן כבר מפרסם אברהם שלונסקי באורלוגין את תרגומו להעורב של אדגר אלן פו. בצבא הוא מוכיח את יכולתו כשחקן בלהקת הנחל, וכשהוא משתחרר הוא מתגלה כרקדן בלהקה ש' מכינה אנה סוקולוב.

באותה תקופה נשברים המעצורים ש' הוצבו בבית. עדוא מופיע כפורן, חסר כל יחס לכסף, אהב חיים וביולויים, מרבה לשות ולשתמש בגלולות מרפא. ואו בפאריז, כאשר ניתנת לו ההצדקה לכתוב, הוא שובר את כל הסכרים, שופך על הגייר את המטען שהצטבר בו במישן שנים. אלא שלמרות יסודות כשרונו וכנות, הוא חסר עדיין את הכלים המתאימים ל' הבעה עצמית של מה שהוא רוצה להגיד.

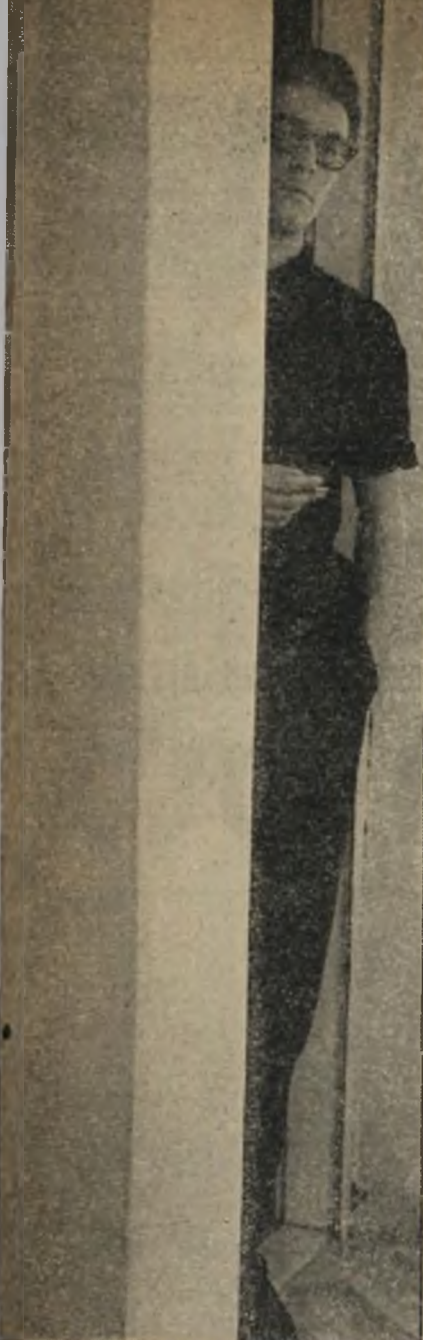
תרבות בתי-המזון

ה אם ככלל הוא רוצה להגיד משהו „כתבתי את הספר כי היו לי דברים

מציאה ברהוב

תמונה נוספת של אייבי ניקולסון, לה הציע עדוא, לדי בריו, להופיע בסרט שיופק לפי ספרו. לפני זמן קצר הסתכחה אייבי בשערוריה, כאשר יצאה בחברת אנתוני פראינס, ניסתה לחתוך את עורקיה.

השער להצלחה

רומן הביכורים שלו, מצפה עדוא בן-גוריון, שספרו ישמש לו קרש קפיצה לעולם הסרטים. האמנם יצליח הספר לעזור לו?

להגיד. דברים שהיו מבוססים בעיקרם על בסיס אוטוביוגרפי אבל לא אמרתי אהם בצורה כונאת. שמעתי אנשים שהסבירו לי את הספר שלי והסכמתי איתם — שיש בי חיפוש אחרי האהבה הגדולה — לה נראנד אמור.

„כשאני חושב על זה אז הדברים מצטמ' צמים אצלי לשני נושאים: דת ואהבה. אי גני ידוע אם יש משהו שמעניין אותי מבחינה חברתית, אבל אני מרגיש כעס וזעם נגד הדת, נגד כל אותן דיעות קדומות הקשורות בדת והשפעתן על החיים ובראש וראשונה על האהבה. ניקח למשל את תרבות בתי-המלון, אם בית-מלון לא מרשה להביא בחורה בלילה להרהר, הרי זו הש' פעה של הדת.“

„אני לא ביטניק. אני שונא ביטניקים, למרות שאחד מהם הוא חבר שלי. אני לא כזה שבא ואומר שהעולם תלוי על בלימה. מה שרציתי להראות בספר הזה זה פשוט את דופק החיים של קבוצה גדולה מאוד של אנשים צעירים בכל רחבי העולם בלי הבדלי דת ולאום.“

זהו זה. או כמו שאומר יורם בספרו של עדוא: „זהו זה. הוא הראה לה עכשיו. יחד עם זאת רצה לפרוץ בצעקה, צעקה אחת גדולה שתיגמר רק עם שתי הריאות שלו יצאו מתוך עצמו ויחלצו על גחונן. צעקה כזו שתעיד את כל העולם, שיקראו לרופא. לעשרות, למאות רופאים, שיבואו ויצילו אותו מעצמו, כי הוא אומר דב' ריס שבעצם הוא לא מתכוון לומר וחושב על דברים שאסור לחשוב עליהם ועושה דברים שבעצם הוא לא רוצה לעשות ונל תאי המוח שלו זו ערבובייה אחת גדו' לה...“

איך אמר ברויצ'בסקי הזקן: „קלסטר פני הספרות דומה לקלסטר פני האומה.“